

Nr 949

Av herr Åkerlind m. fl., om utredning angående de ensamståendes problem.

I vårt land finns drygt 1,5 miljon ensamstående över 21 års ålder. De utgör således en stor grupp i samhället, och många av dem lever under små ekonomiska förhållanden. Ändå är det mera sällan man hör särskilt talas om denna grupp när det gäller samhällseliga åtgärder.

I många sammanhang behandlas de ensamstående som om de genomgående utgjorde en kategori med goda ekonomiska förhållanden. Så är emellertid ej fallet. Flertalet socialhjälpstagare är ensamstående och barnlösa. Som exempel kan nämnas att av Stockholms hjälptagare år 1965 66 procent utgjordes av ensamstående utan barn och 7 procent av barnlösa makar. De återstående 27 procenten bestod till övervägande del av ensamstående mödrar med barn. Ungefär samma förhållanden råder i övriga delen av landet. Antalet ensamstående socialhjälpstagare har dessutom ökat under den senaste femårsperioden. Dessa uppgifter visar att dessas ekonomiska situation inte alltid är så god som man lätt föreställer sig.

Vi vill peka på en rad områden där den ensamstående är missgynnad, vilket ofta leder till att den ekonomiska situationen försämras.

Bostadsfrågan

Regleringarna på bostadsområdet har fått den effekten att endast ensamstående med god ekonomi kan skaffa sig tillfredsställande bostadsstandard. Den ensamstående ställs regelmässigt sist i bostadskön, vilket ofta innebär väntetider på upp till 10 år på en egen bostad. För att förbättra situationen härvidlag bör lägenheterna fördelas bland de bostadssökande med hänsyn till hur lång tid de har väntat. Då den bostadssökande kommer i tur bör vederbörande själv få bestämma storleken på sin bostad. Det förutsätts ofta att de ensamstående skall klara sig med enrumslägenheter. Även denna kategori människor måste dock kunna ta emot besök och föra en bekväm tillvaro inom hemmets ram. Det räcker alltså inte enbart med att utöka antalet smålägenheter för att tillgodose de ensamståendes bostadsbehov.

Det kan inte vara rimligt att vissa kategorier på grund av de höga bostadskostnaderna i nyproducerade hus i första hand är hänvisade till de sämsta bostäderna, d. v. s. små, omoderna lägenheter eller hyresrum.

Bostadsproduktionen är till största delen anpassad efter barnfamiljerna. Bostadskonsumtionen antas vara en familj bestående av två makar och ett

eller flera barn. Enligt 1965 års folkbokföring utgöres dock 65 procent av alla hushåll av ensamstående eller makar utan barn under 16 år. Detta bör man ta hänsyn till vid planeringen av bostadsområdena. Ensamstående har ofta helt andra önskemål beträffande lägenheternas utformning och den service som kan erbjudas. Lägenhetshotell, kollektivhus eller andra former av bostadshus med inbyggd service torde i framtiden i större utsträckning än för närvarande efterfrågas av ensamma och bör därför beaktas vid utformningen av de nya bostadsområdena.

Ytterligare ett problem för de ensamstående är att de inte kan komma i åtnjutande av bostättningslån om de inte är vårdnadshavare.

Ensamstående kvinnor på arbetsmarknaden

De ensamstående kvinnorna, särskilt de äldre, har oftast sämre möjligheter på arbetsmarknaden än män i motsvarande situation. Inkomstnivån för kvinnor ligger i allmänhet lägre än för män.

De största yrkesgrupperna bland kvinnor utgöres av lågavlönade butiksbiträden, städerskor, kontors- och restaurangpersonal. Förhållandevis få kvinnor når de kvalificerade tjänsterna, trots att erfarenheter visar att någon skillnad i lämplighet beroende på könet icke finns.

En stor del av de ensamstående utgöres av änkor och frånskilda kvinnor, vilka tidigare varit sysselsatta med skötseln av det egna hemmet. Vid skilsmässa eller makens frånfälle måste ofta dessa kvinnor av ekonomiska skäl snabbt söka sig ut på arbetsmarknaden. Då de inte varit yrkesverksamma under lång tid och ofta saknar yrkesutbildning, tillhör de en svårplacerad kategori av arbetssökande. De betraktas ofta som marginalarbetskraft och tillhör därför den grupp som lättast drabbas av friställningar vid begynnande arbetslöshet. Speciella arbetsmarknadspolitiska åtgärder bör därför vidtagas för att inom vuxenutbildningens ram omskola och vidareutbilda kvinnor. I vissa delar av vårt land finns nästan inga möjligheter till arbete för de kvinnor som måste försörja sig själva. Flyttningsbidrag skulle möjliggöra för dem att få sysselsättning inom lämpligt yrkesområde på annan ort.

Ensamstående förälder

Förutom de redan nämnda problemen beträffande bostad och arbete uppstår för den ensamstående modern eller fadern bekymmer med barnens tillsyn under den tid av dagen föräldern yrkesarbetar. Av största vikt för denna kategori ensamstående är att bättre möjligheter för barntillsyn skapas.

Då barnen uppnått skolåldern är föräldrarna ofta tvungna att låta dem klara sig själva från skoldagens slut fram till de vuxnas hemkomst. De s. k. fritidshemmen erbjuder möjlighet att före och efter skoltid, dock senast intill kl. 18.30, låta skolbarn under 14 år leka, äta och läsa läxor under till-

syn. Det finns emellertid endast cirka 5 000 platser på de knappt 200 fritidshemmen, av vilka de flesta är belägna i stockholmsområdet. En utökning av denna verksamhet skulle innebära en stor fördel för ensamstående med barn.

En del ensamstående föräldrar har sådant arbete att detta nödvändiggör barntillsyn på andra tider än ordinarie dagtid; dessutom förefinns främst inom serviceyrkena krav på barnpassning även under sön- och helgdagar.

Om inte de ensamstående skall vara förhindrade att taga sådana ofta kvalificerade anställningar, måste hänsyn tagas till deras speciella problem. Den hemsamaritverksamhet som nu bedrivs i kommunal regi bör kunna utbyggas så att dessa krav kan tillgodoses.

Ensamstående åldringar och handikappade

Av vårt lands 1,5 miljon ensamstående är ca en halv miljon pensionärer; dessutom finns här en icke oväsentlig grupp handikappade. Även om dessa är arbetsföra, är de i behov av speciell uppmärksamhet — framför allt vid sjukdom är det nödvändigt att deras isolering brytes.

Vården eller tillsynen av denna grupp kan inte ske genom de vanliga vårdinstitutionerna, dels skulle detta medföra orimlig belastning på redan ansträngda resurser, dels skulle detta många gånger av den ensamstående uppfattas som otillbörlig inblandning i hans privatliv. Den rent mänskliga kontakten, som ofta är det största problemet för dessa människor, måste i hög grad bygga på enskilda insatser men måste stimuleras av samhället. Utökningen av hemsamaritverksamheten så att där verkamma kan åtaga sig tillsynsuppgifter bör vara en möjlig väg.

Hemmadöttrar och hemmasöner

En väsentlig del av den öppna vården ombesörjes av hemmavarande döttrar eller söner som ofta under stora uppoffringar vårdar sina sjuka föräldrar. Är sjukdomen av svårare art eller är hemmet avsidet beläget, är det ofta inte möjligt att kombinera vården med det ordinarie arbetet. I en del fall måste vårdaren därför ägna hela sin tid åt vårduppgiften.

Det torde inte vara ovanligt att vårdtiden blir så lång att det uppstår svårigheter då vårdaren så småningom skall återgå till sitt tidigare arbete.

I de flesta fall torde den ersättning som erhålles för vård av egna föräldrar eller syskon vara så ringa att den inte på långt när motsvarar den lön vederbörande kunde påräkna vid annan anställning. Eftersom denna vårdform för det allmänna ställer sig mycket fördelaktig i förhållande till sluten vård, borde det vara självklart att vårdnadstagaren av samhället skulle erhålla en förmånlig beskattning av sin inkomst.

I de fall då de som skött nära anhörig, efter t. ex. ett dödsfall, har svårighet att få en ny anställning bör de med fördel kunna erbjudas vårduppgifter inom hemkommunen. Att helt lämna dessa människor utan möjlighet

till arbete och utan tack för en uppoffrande vårdgärning är knappast förenligt med ett socialt tänkande.

Med stöd av ovanstående hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om de ensamståendes problem och därvid särskilt beakta de ensamståendes bostadsproblem.

Stockholm den 26 januari 1968

Allan Åkerlind (h)

Gunnar Oskarson (h)

Alf Wennerfors (h)
